

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

احكام شرعى به زبان ساده

مولى
حميد نيكفكر

انتشارات چتر دانش

سرشناسه : نیک‌فکر، حمید، ۱۳۶۱ -
 عنوان و نام پدیدآور : احکام شرعی به زبان ساده/ مولف حمید نیک‌فکر.
 مشخصات نشر : تهران: چتر دانش، ۱۴۰۲.
 مشخصات ظاهری : ۷۳ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۳۷-۵
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.
 موضوع : فقه جعفری -- رساله عملیه
 Islamic law, Ja'fari -- Handbooks, manuals, etc*
 فتواهای شیعه -- قرن ۱۴
 ۲۰th century -- Fatwas, Shiites
 رده بندی کنگره : BP۱۸۳/۹
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۴۲۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۹۳۶۶۷۱۲
 اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

نام کتاب : احکام شرعی به زبان ساده
 ناشر : چتر دانش
 مؤلف : حمید نیک‌فکر
 نوبت و سال چاپ : اول - ۱۴۰۲
 شمارگان : ۱۰۰۰
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۳۷-۵
 قیمت : ۶۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منبری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند. منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منحصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

فصل اول: نماز.....	۹
اقسام فروع دین.....	۹
اقسام نمازها.....	۹
شرایط نمازگزار برای صحیح بودن نماز.....	۱۴
۱. لباس نمازگزار.....	۱۴
۲. مکان نمازگزار.....	۱۴
۳. قبله.....	۱۵
۴. وضو، غسل و تیمم.....	۱۵
چیزهایی که وضو را باطل می‌کند.....	۱۶
نکاتی در مورد وضو.....	۱۷
وضو جبیره.....	۱۷
غسل.....	۱۸
غسل ترتیبی.....	۱۹
غسل ارماسی.....	۱۹
موارد غسل نمودن.....	۱۹
شرایط غسل.....	۲۰
تیمم.....	۲۰
شرایط صحیح بودن تیمم.....	۲۱
۵. وقت.....	۲۲
ارکان نماز.....	۲۲
واجبات رکنی.....	۲۲
نیت.....	۲۳
تکبیره الاحرام.....	۲۳
قیام.....	۲۳

۲۳	رکوع
۲۴	دو سجده
۲۴	واجبات غیررکنی
۲۴	قرائت
۲۵	ذکر
۲۵	تشهد
۲۵	سلام
۲۶	رکعت سوم
۲۶	ترتیب
۲۶	موالات
۲۶	مستحبات نماز
۲۷	مکروهات نماز
۲۷	مبطلات نماز
۲۸	نماز آیات
۲۸	کیفیت نماز آیات
۲۹	نماز جمعه
۳۰	نماز میت
۳۰	کیفیت نماز میت
۳۱	شکیات
۳۲	نماز احتیاط
۳۳	سجده سهو
۳۳	توضیحات کتاب لمعه در مورد نماز
۳۳	شرائط هفت گانه نمازها
۳۵	کیفیت نماز

فصل دوم: روزه..... ۳۷

- ۳۸.....اقسام روزه
- ۳۹.....نکاتی در مورد روزه
- ۴۱.....توضیحات کتاب لمعه در مورد روزه
- ۴۱.....شرایط وجوب روزه
- ۴۱.....واجبات روزه
- ۴۲.....موارد حرمت روزه گرفتن
- ۴۳.....مواردی که فقط قضای روزه واجب می شود و کفاره ندارند

فصل سوم: حج..... ۴۴

- ۴۵.....اقسام حج
- ۴۶.....محرمات احرام
- ۴۷.....عمره مفرده
- ۴۷.....توضیحات کتاب لمعه در مورد حج
- ۴۷.....شرایط و اسباب
- ۴۸.....انواع حج
- ۴۸.....واجبات و محرمات احرام
- ۴۹.....مانع شدن بیماری و مانع شدن دشمن از انجام اعمال

فصل چهارم: زکات..... ۵۱

- ۵۲.....مصرف زکات
- ۵۳.....توضیحات کتاب لمعه در مورد زکات
- ۵۳.....افرادی که زکات به آنها تعلق می گیرد
- ۵۴.....زکات فطره

۵۶.....فصل پنجم: خمس

۵۷.....مصرف خمس

۵۷.....توضیحات کتاب لمعه در مورد خمس

۵۹.....فصل ششم: جهاد

۵۹.....توضیحات کتاب لمعه در مورد جهاد

۶۰.....کیفیت جنگ با کفار

۶۱.....ترک کردن جنگ

۶۲.....فصل هفتم: امر به معروف و نهی از منکر

۶۳.....توضیحات کتاب لمعه در مورد امر به معروف و نهی از منکر

۶۵.....فصل هشتم: تولی و تبری

۶۸.....مسیر رسیدن به تقرُّب الہی

۷۲.....منابع

مقدمه مولف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَىٰ جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ سَيِّمًا حَاتِمَهُمْ
وَ أَفْضَلِهِمْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ أَهْلَ بَيْتِهِ الْأَطْيَبِينَ الْأَنْجَبِينَ سَيِّمًا بَقِيَّةً
اللَّهُ فِي الْعَالَمِينَ

در کتاب حاضر به بیان فروع دین به زبانی ساده پرداخته شده است و آنچه از فروع دین که مشهور است و ذیل ده عنوان قرار می‌گیرد، بیان شده است. فروع دین در مقابل اصول دین قرار دارد و به بیان احکام عملی اسلام که از مکلفین خواسته شده است و بایستی به قصد قربت (رضای خداوند) انجام شود می‌پردازد. اسلام در مورد فروع دین بیان داشته است که اگر فردی به علوم فقهی و دینی، بر اساس استنباط‌های علمی مسلط گردیده است، تکالیف شرعی را به جا آورد و در غیر این صورت، می‌تواند از فقیه عالم (مرجع تقلید) بهره برد یا اینکه به احتیاط عمل نماید.

منابعی که فقها برای استنباط فروع دین از آنها بهره می‌برند عبارت‌اند از: کتاب الهی (قرآن)، سنت (حدیث)، اجماع و عقل.

احکام مورد استناد در این مبحث، از کتاب "متن کامل اللمعه دمشقیه با ترجمه روان" نوشته شمس الدین محمد بن مکی معروف به شهید اول (۷۸۶-۷۳۴ هـ ق) گرد آوری شده است و در ادامه سعی شده تا نظر مشهور فقهای معاصر بیان شود. فتاوی مشهور فقها با استناد بر کتاب "توضیح المسائل مراجع" مطابق با فتاوی سیزده نفر از مراجع معظم تقلید گرد آوری شده توسط سید محمدحسن بنی هاشمی خمینی و نیز وبگاه ایشان، بیان شده است.

از تمامی اساتید و دانش پژوهان گرامی استدعا داریم که پس از مطالعه این کتاب، نظرات عالمانه خود را به نگارنده انتقال دهند تا در صورت لزوم در چاپ‌های بعدی اشکالات و ایرادات احتمالی مرتفع شده و قابلیت بهرمندی از این مجموعه بیش از گذشته برای مخاطبان فراهم شود.

پست الکترونیکی نگارنده: a2sahid@yahoo.com

اقسام فروع دین

فروع دین بر ده قسمت است: ۱. نماز. ۲. روزه. ۳. حج. ۴. زکات. ۵. خمس. ۶. جهاد. ۷. امر به معروف. ۸. نهی از منکر. ۹. تولی. ۱۰. تبری.

فصل اول: نماز

اقسام نمازها

نماز یکی از ارکان دین است که بر هر فرد مسلمان واجب است در شبانه روز ۱۷ رکعت نماز بخواند. قرآن در موارد متعددی به پیامبر و مسلمانان امر به نماز خواندن کرده است؛ از جمله اینکه فرموده است: «وَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ»^۱ و نماز را به پا دارید و زکات را بدهید و هرگونه نیکی که برای خویش از پیش فرستید آن را نزد خدا باز خواهید یافت آری خدا به آنچه می‌کنید بیناست.

۱- سعی شده است آنچه در این بخش بیان می‌شود، مطابق با فتوای مشهور فقهای معاصر است. فتاوی مشهور فقها با استناد به کتاب «توضیح المسائل مراجع» مطابق با فتاوی سیزده نفر از مراجع معظم تقلید گرد آوری شده توسط سید محمدحسن بنی هاشمی خمینی بیان شده است.

و نیز می‌فرماید: «قَدْ أَلْفَحَ الْمُؤْمِنُونَ* الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ»^۱. به راستی که مؤمنان به سعادت دست یافتند. آنان که در نمازشان فروتن‌اند. اهمیت نماز به اندازه‌ای است که پیامبر اکرم ﷺ آن را ستون دین می‌داند و بیان می‌فرمایند: «الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ»^۲. نماز ستون دین است.

نماز خواندن سبب نزول رحمت الهی می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمودند: «إِذَا قَامَ الْمُصَلِّي إِلَى الصَّلَاةِ نَزَلَتْ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ مِنْ أَعْنَانِ السَّمَاءِ إِلَى أَعْنَانِ الْأَرْضِ وَ حَفَّتْ بِهِ الْمَلَائِكَةُ وَ نَادَاهُ مَلَكٌ لَوْ يَعْلَمُ هَذَا الْمُصَلِّي مَا فِي الصَّلَاةِ مَا انْفُتِلَ»^۳. وقتی نمازگزار به نماز می‌ایستد، رحمت الهی از وسط آسمان‌ها تا زمین بر او ریزش می‌کند و فرشتگان او را در میان می‌گیرند و فرشته‌ای ندا می‌کند اگر این نمازگزار می‌دانست که در این نماز چه‌ها هست آن را رها نمی‌کرد.

اولین عملی که مورد حسابرسی قرار می‌گیرد، اقامه نماز است. امام باقر علیه السلام در اهمیت نماز فرمودند: «أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ فَإِنْ قَبِلَتْ قَبِلَ مَا سِوَاهَا»^۴. حسابرسی اعمال بندگان، از نماز آنان شروع می‌شود؛ پس اگر نماز کسی پذیرفته شود، سایر اعمال او پذیرفته می‌شود.

نمازها به دو قسم واجب و مستحب تقسیم می‌شوند.

نمازهای واجب شش نماز است: ۱. نماز یومیه. ۲. نماز آیات. ۳. نماز میت. ۴. نماز طواف واجب خانه کعبه (بدین صورت که بعد از طواف، دو رکعت نماز به نیت نماز طواف مثل نماز صبح در کنار مقام ابراهیم بخواند). ۵. نماز قضای پدر [و نماز قضای مادر طبق دیدگاه برخی از مراجع] که بر پسر بزرگ‌تر واجب است. ۶. نمازی که به واسطه اجاره و نذر و قسم و عَهْد واجب می‌شود.^۵

نمازهای واجب را به دو گونه می‌توان تقسیم کرد:

۱. نمازهایی که واجب عینی هستند یعنی هر فردی بایستی خودش آن را به جا بیاورد و انجام دادن آن توسط دیگران، وجوب آن را ساقط نمی‌کند؛ مانند:

۱- مومنون/ ۱- ۲.

۲- طوسی، محمد بن الحسن، الأمالی (للطوسی)، ص ۵۲۹.

۳- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۲۶۵.

۴- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۲۶۸.

۵- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۰۰.

۱. نمازهای روزانه (نمازهای واجب برای مسلمانان که باید در هر شبانه روز خوانده شود؛ عبارتند از: نماز صبح که دو رکعت است. ظهر که چهار رکعت است. عصر که چهار رکعت است. مغرب که سه رکعت است. عشا که چهار رکعت است)؛^۱ ۲. نماز آیات؛^۳ نمازهایی که به واسطه نذر یا مشابه نذر (قسم و عهد)، ملتزم به آن شده‌ایم.

۲. نمازهایی که واجب کفایی هستند یعنی اگر برخی از مکلفین به انجام دادن آن قیام نمایند، از دیگران ساقط می‌شود مانند: نماز اموات.

نمازهای مستحب: نمازهایی هستند که برای کسب ثواب بیشتر و تقرب به خداوند بجا آورده می‌شوند. نمازهای مستحبی به صورت دوررکعت، دوررکعت خوانده می‌شوند و هیچ محدودیتی ندارند؛ مانند نافله نمازهای یومیه، نماز غفیله، نماز شب، نماز تَحِيَّتِ مسجد.

نافله نمازهای یومیه: تعداد رکعات نافله‌های روزانه در غیر روز جمعه، ۳۴ رکعت است (در روز جمعه به شانزده رکعت نافله ظهر و نافله عصر، چهار رکعت اضافه می‌شود). نافله نمازهای یومیه عبارتند از: ۱. نافله صبح: دو رکعت نماز قبل از نماز صبح. ۲. نافله ظهر: چهار نماز دو رکعتی قبل از نماز ظهر. ۳. نافله عصر: چهار نماز دو رکعتی قبل از نماز عصر. ۴. نافله مغرب: دو نماز دو رکعتی بعد از نماز مغرب. ۵. نافله عشاء: دو رکعت نماز نشسته بعد از نماز عشاء. ۵. نماز نافله شب (نماز شب): یازده رکعت است. هشت رکعت از آن به عنوان نماز شب، دو رکعت نماز شَفَع و یک رکعت نماز وَتَر است. وقت نافله شب از نیمه شب شرعی تا اذان صبح است.^۲

نماز غُفِيلَه:^۳ از نمازهای مستحبی که بین نماز مغرب و عشاء (به آن، زمان غفلت گفته می‌شود) خوانده می‌شود.^۴

۱- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۰۱.

۲- همان، ص ۴۲۵.

۳- یعنی غفلت کوچک.

۴- امام صادق علیه السلام فرمود که پیامبر خدا فرموده است: «تَنْفَلُوا فِي سَاعَةِ الْغَفْلَةِ وَ لَوْ بِرُكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ فَإِنَّهُمَا تَوْرَتَانِ دَارِ الْكَرَامَةِ قَبْلِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَ مَا سَاعَةُ الْغَفْلَةِ قَالَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَ الْعِشَاءِ». در زمان غفلت نماز مستحبی بخوانید، هر چند دو رکعت نماز خفیف باشد؛ زیرا این دو رکعت، موجب ورود به بهشت می‌شود. از پیامبر پرسیدند: زمان غفلت چیست؟ فرمود: بین نماز مغرب و عشاء. ابن بابویه، محمد بن علی، الأمالی (للصدوق)، ص ۵۵۴.

در رکعت اول نماز غفيله بايد پس از حمد به جاي سوره، اين آيه خوانده شود: «وَذَاتُنُونٍ إِذْ ذَهَبَ مُعَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ»^۱. و در رکعت دوم پس از حمد به جاي سوره اين آيه را بخواند: «وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي البُرِّ وَالبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَاتِ الأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»^۲. و در قنوت آن بگويد: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَفَاتِحِ الغَيْبِ الَّتِي لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَ كَذَا»^۳ و به جاي عبارت «كَذَا وَ كَذَا» حاجات خود را به زبان آورد و بعد از آن بگويد: «اللَّهُمَّ أَنْتَ وَلِيُّ نَعْمَتِي وَ القَادِرُ عَلَيَّ طَلَبْتَنِي تَعْلَمَ حَاجَتِي فَاسْأَلْكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ لَمَّا قَضَيْتَهَا لِي»^۴.

نماز شب: وقت نماز شب از نيمه شب شرعی تا اذان صبح می‌باشد و هرچه به اذان صبح نزديکتر باشد بهتر است.^۵ پیامبر اکرم ﷺ در ضمن سفارشاتشان به اميرالمومنين ﷺ فرمودند: «وَ عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ»^۶. بر تو بايد به نماز شب. امام صادق ﷺ فرمودند: «الأَمَالُ وَ البَنُونَ زِينَةُ الحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ ثَمَانِ رَكَعَاتٍ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ

۱- انبياء/ ۸۷. و [به ياد بياور سرگذشت] ذو النون [يعنی يونس] را هنگامي که [از ميان قوم خود] غضبناک بيرون رفت و چنين پنداشت که ما هرگز او را در مضيقه و سختی نمی‌افکنيم [تا آنکه به ظلمات دريا و شکم ماهی در شب تار گرفتار شد] آن گاه در آن ظلمتهاش فریاد کرد که خدایي به جز ذات یکتای تو نیست، تو پاک و منزهی و من از ستمکاران بودم [که بر نفس خود ستم کردم].

۲- انعام/ ۵۹. و کلیدهای خزان غیب نزد اوست، کسی جز او بر آن آگاه نیست و نیز آنچه در خشکی و دریاست همه را می‌داند و هیچ برگی از درخت نمی‌افتد مگر آنکه او آگاه است و نه هیچ دانه‌ای در زیر تاریکی‌های زمین و نه هیچ تر و خشکی، جز آنکه در کتابی مبين مسطور است.

۳- خدایا حتماً از تو می‌خواهم به حق کلیدهای غیب که آن را جز تو نداند اینکه درود بفرستی بر محمد و خاندانش صلی الله علیه و آله و با من چنين و چنان کنی [به جاي چنين و چنان، حاجات خویش را طلب کند].
۴- خدایا تو، ولی و نعمت منی و توانایی بر انجام تقاضایم و حاجتم را می‌دانی؛ پس به حق محمد و خاندانش - که بر او و بر آنان درود باد- تا اینکه حاجت مرا برآوری.

۵- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۳۰.

۶- همان، ص ۴۲۹.

۷- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافي، ج ۸، ص ۷۹.

وَالْوُتْرُ زِينَةُ الْآخِرَةِ^۱. ثروت و پسران زینت زندگانی دنیایند و هشت رکعت نماز پایان شب و نماز وتر، زینت آخرت می‌باشد.

کیفیت نماز شب: نماز شب یازده رکعت است: هشت رکعت آن مانند نماز صبح (دو رکعت، دو رکعت) به نیت نماز شب خوانده شود. دو رکعت نماز به نیت نماز شُفَع (بدون قنوت) خوانده شود. یک رکعت آخر به نیت نماز وُتْر بخواند، سپس در قنوت برای چهل مؤمن دعا و طلب مغفرت کند و بگوید: **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِفُلَانٍ...** و سپس حاجات خود را از خدا می‌خواهد و بعد از آن هفتاد مرتبه **اسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ** بگوید. آنگاه هفت بار ذکر **”هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ“** (این است مقام کسی که از آتش قیامت به تو پناه می‌برد) بگوید. و بعد از آن ۳۰۰ مرتبه **”الْعَفْوُ“** بگوید. سپس رکوع و سجود انجام می‌دهد و نماز تمام می‌شود.

نماز تَحِيَّتِ مسجد: نماز تحیت یا نماز تحیت مسجد، نمازی مستحب است که برای احترام به مسجد خوانده می‌شود. مستحب است هنگام ورود به هر مسجد، قبل از نشستن، دو رکعت نماز تحیت مسجد خوانده شود.

نماز تحیت، کیفیت خاصی ندارد و نمازگزار می‌تواند بعد از سوره حمد، هر سوره‌ای بخواند؛ حتی می‌توان به خواندن سوره حمد اکتفا کرد.

برخی از ویژگی‌های نمازهای مستحب عبارتند از: ۱. داشتن وضو لازم است. ۲. حرف زدن و خوردن و آشامیدن اشکال دارد. ۳. دو رکعتی هستند، غیر از نماز وتر که یک رکعت است. ۴. اذان و اقامه ندارند. ۵. خواندن سوره بعد از حمد لازم نیست؛ مگر آنکه دستور خاصی داشته باشد، مثل نماز غفيله. ۶. سجده سهو و نماز احتیاط در آن وضع نشده است. ۷. می‌توان در حال نشسته، خوابیده و در حال حرکت خواند.

برخی از نمازها در زمان حضور معصوم علیه السلام واجب می‌باشند؛ اما در زمان غیبت، مستحب است؛ مانند: ۱. نماز عید فطر؛ ۲. نماز عید قربان.

۱- ابن بابویه، محمد بن علی، معانی الأخبار، ص ۳۲۴.

۲- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۲۹.

شرایط نماز گزار برای صحیح بودن نماز

قبل از خواندن نماز باید به نکاتی توجه کرد و شرایطی را ایجاد کرد که لازمه اقامه نمودن نماز است؛ مهمترین این شرایط عبارتند از:

۱. لباس نماز گزار

شرایطی که در لباس نماز گزار بایستی رعایت شود؛ عبارتند از: ۱. پاک باشد. ۲. مباح باشد (غصبی نباشد). ۳. از اجزای مردار نباشد (از پوست حیوانی که مطابق دستور اسلام کشته نشده است، تهیه نشده باشد). ۴. از حیوان حرام گوشت نباشد. ۵. طلا بافت یا از ابریشم خالص نباشد (در مورد مردان).^۱ مرد می تواند فقط با پوشاندن عورتین خود نماز بخواند؛ ولی زن بایستی در هنگام نماز خواندن بدن و موی سر خود را بپوشاند؛ ولی پوشاندن صورت و دست‌ها تا مچ، و پاها تا مچ پا لازم نیست.^۲

۲. مکان نماز گزار

مکان نماز برگزار باید دارای شرایطی باشد^۳ از جمله: ۱. مباح باشد (یعنی غصبی نباشد)؛ ۲. استقرار داشته باشد (بی حرکت باشد)؛ ۳. مکان نماز گزار اگر نجس است به طوری تر نباشد که رطوبت آن سبب نجس شدن لباس و بدن نماز گزار شود؛ ۴. در جایی نماز بخواند که بتواند واجبات نماز را انجام دهد؛ مانند اینکه بلندی سقفش بصورتی باشد که بتوان ایستاد؛ ۵. مکان نماز گزار اگر نجس است به طوری تر نباشد که رطوبت آن سبب نجس شدن لباس و بدن نماز گزار شود؛ ۶. مسطح باشد (پست و بلند نباشد)؛ ۷. در جایی نماز بخواند که بتواند واجبات نماز را انجام دهد؛ مانند اینکه بلندی سقفش بصورتی باشد که بتوان ایستاد؛ ۸. جایی که پیشانی را می‌گذارد (در حال سجده) از جای زانوها [و نیز از جای انگشتان پا، بنابر نظر برخی از مراجع] بیش از چهار انگشت بسته، پست تر یا بلندتر نباشد.

۱- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۴۷.

۲- همان، ص ۴۴۲.

۳- همان، ص ۴۸۲.

۳. قبله

مسلمانان باید نماز را رو به سوی کعبه بخوانند. کعبه، قبله مسلمانان است و باید نمازگزار رو به سوی قبله نماز بخواند. برای پیدا کردن قبله نمازگزار بایستی که جهت قبله را تشخیص دهد (با استفاده از قبله نما، آفتاب، ستاره‌ها و...) و به آن جهت نماز بخواند.^۱

۴. وضو، غسل و تیمم

نمازگزار باید قبل از نماز وضو یا غسل انجام دهد و در شرایط خاص مانند نبودن یا ضرر داشت آب، تیمم لازم است. می‌توان وضو را به دو صورت انجام داد: ترتیبی و ارتماسی.

وضوی ارتماسی آن است که انسان صورت و دست‌ها را به قصد وضو با مراعات شستن از بالا به پایین در آب فرو برد؛ لیکن برای این که مسح سر و پاها با آب وضو باشد، بایستی در شستن ارتماسی دست‌ها، قصد شستن وضویی، هنگام بیرون آوردن دست‌ها از آب باشد و یا این که مقداری از دست چپ را، باقی گذارد، تا آن را با دست راست، ترتیبی، بشوید. (در این مساله اختلاف نظر بین فقها وجود دارد).

وضو ترتیبی^۲ (یا اغترافی یعنی با مشت آب ریختن روی صورت و اعضا وضو) بدین صورت است که اول نیت کند؛ یعنی قصد وضو گرفتن را برای انجام فرمان خدا و تقرب به خدا داشته باشد. سپس با دست راست مقداری آب به بالای صورت بریزد و از جایی که مو روییده است تا انتهای چانه و گردی صورت را بشوید (پهنای صورت به مقداری است که بین انگشت میانی و شست قرار می‌گیرد). بعد با دست چپ به بالای آرنج دست راست آب می‌ریزیم و از بالا به پایین (و نه برعکس) تا سر انگشتان شسته می‌شود. سپس با دست راست از بالای آرنج دست چپ، آب ریخته می‌شود و از بالا به پایین (و نه برعکس) تا سر

۱- خمینی، روح الله و سایر مراجع، رساله توضیح المسائل (مراجع)، ج ۱، ص ۴۳۱.

۲- همان، ص ۱۵۲.